

1. PALMA (63) sb f

palm- (w tym 1 r. błędne znakowanie), pǎlm; końcowe a jasne.

sg N palma (15). ◇ G palmy (3). ◇ D palmie (4). ◇ A palmę (7). ◇ I palmą (1). ◇ L palmie (1). ◇ pl N palmy (10). ◇ G pǎlm (8), [palm(o)w]. ◇ A palmy (12). ◇ I palmami (2).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. bot. *Phoenix dactylifera* L. (Rost); daktylowiec właściwy, drzewo z rodziny palmowatych (*Palmae*), rosnące także w Palestynie i Syrii; może też inny gatunek z tej rodziny; palma Vulg, PolAnt, Cn; elate Cn [palma – palmowe drzewo Murm 106, Mymer¹ 20v, Mymer² 19v, Calep; palma – daktylowe drzewo, *palmae fructus* – owoc palmowy Mącz [273]d] (35) : Palma z fweimi Latorofłami, z kwiatem/ z skorą/ z peczkami fą cierpniączego przyrodzenia y fuchego *FalZioł* III 20b, III 20a; (nagł) Serce ftałe/ ták máluia. (–) S Stałym fercem pod Pǎlmą/ máluia człowieka/ Słup przy nim Mármorowy *RejZwierz* 114; Dwoia ieft Gálilea/ wyfzłfa [...] y niyfzłfa/ ale obiedwie żyzne y płodne/ owocow/ zboża/ win rofkołznych/ Oliwnego drzewá/ palm/ dofyć ma. *BielKron* 266v, 31, 465; Y przyfzli do Elimá/ á tám było dwánáście zrzodeł/ y siedmdziefiąt palm *BudBib Ex* 15/27; Pǎlmá ieft drzewo owocowe/ ná ktorem fię Dáktyle rodzą. *BudBib* I 431c marg, Num 33/9; *SkarŻyw* 50; Palmosus – Pełni palm. *Calep* [748]b, [748]b.

W porównaniach (8): *OpecŻyw* 182v; O jako czudnafz namylfza moya zroftem twym przyrownana palmie *PatKaz* III 118v; *WróbŻołt* ff4v; Spráwyedliwy yák pǎlmá ták ná wfłem rozkwitnye *LubPs* V2; Przy nim koło bráciey/ á iakoby fádzenie Cedru ná gorze Libáńfkiey/ thák przy nim ftały iáko gáłęzi pǎlmy *Leop Eccli* 50/13; *BudBib Eccli* 24/14[18]; *KochPs* 140; Tyś ieft między corkámi Hierozolimfkiami [...] iákó pǎlmá między drzewy *SkarŻyw* 112.

Wyrażenie: »miasto palm[ow]« = peryfraza lub określenie miasta Jerycho; *civitas a. urbs palmarum* Vulg, PolAnt (1): Y powftawfzy mężowie ktorzy byli ná tho miánowicie obráni wzięli ony więźnie/ [...] á przyprowadźli do Ierychá miáfá palm do bráciey ich *BibRadz* 2.Par 28/15; [opánował miáftho Pǎlmow. *Leop Iudic* 3/13]. [Cf [...] z rowninámi Ierychá/ ktore miáftho ofádzzone ieft palmámi *BibRadz Deut* 34/3.]

a. Plastikzne wyobrażenie palmy jako elementu dekoracyjnego (14) : Y wyrzezał ná wfzythkich ściánách w około Domu onego kftzałt Cherubinow y Palm y kftzałth kwiátkow *BibRadz* 3.Reg 6/29, 3.Reg 6/32 [2 r.], 2.Par 3/5, *Ez* 40/31, 34, 37; Od ziemie áż do wierzchu drzwi/ (byli) Cheruwowie/ á pǎlmy vczynione/ (y) po ścienie (onego) pǎlacu. *BudBib Ez* 41/20, *Ez* 41/18 [2 r.], 19 [2 r.], 25, 26.

2. Gałqz palmowa (20) : Co nie dla tego vczynił Páweł S. żeby o przykrycie ciála fwego/ (ktore ták wiele lát/ plecioną z palm rogożą/ pokrywał) ftaránie miał *SkarŻyw* 51.

a. Jako oznaka odniesionego zwycięstwa [przodek, przodkowanie; zwycięstwo – palma Cn] (3) : Pǎlmy znák zwycięstwá/ kthore nośli zá ftarych czáfow krolowie álbo hetmáni po zwycięstwiech fwoich. *RejAp* 68.

Przen (2) :

Zwroty: »palmę oddawać [czemu]« = przyznawać czemuś pierwszeństwo, wyższość (1): Tyś ná to mieyfce zgodę y miłość wprowadźli Rozkwitłá/ między námi pięknieś iá vfádzli, Iż nie fwaróm/ miłości/ pǎlmę oddawamy *GosłCast* 18.

»odnieść palmę« = zwyciężyć w rywalizacji (1): O Sczefny, ty odniozłeś [errata zmienia: odniofłeś] pąlmę, A ten przegrał; przemogła twoiá Komoedia, Y w łporze ze wżysfłtkiem Komoediántami, [...] małz byđz vznány wiefłzym *CiekPotr* 55.

b. Jako oznaka czci i hołdu, wdzięczności (4) : Lud ludzki przeciw tobie/ z pąlmami wyłzedł był ná drogę *ArtKanc* E5v; *Calep* [748]b; *SkarKaz* 520a.

a. Plastyczne wyobrazenie gałęzi palmowej (1) : Połtawię pąlmę złotą w twym kościele/ Która ten napis poniešie ná czele/ Tobie/ ó można Venus/ iełtem dáná/ Ześ zbyć pomogła niewdzięczného páná. *KochFr* 76.

c. W apokaliptyce biblijnej i w tekstach do niej nawiązujących symbol nagrody za cnotliwe życie; palma *Vulg* (12) : *OpecŻyw* 177v, 188 [2 r.]; Coż tám czynią ci [...] łłudzy Boży? Oto łłuchay: Iż łłoią przed Máyełtatem Pánłkim obleczeni w łłoiy białe/ á pąlmy máią w ręku łłwoich *RejAp* 68, 65v, 67v, 68; Iż widziałem w widzeniu łłwoim ná gorze Synái tłufzczą ludzi niezliczoną/ á miedzy nimi chodził młodzienciec [...] / á wkłádał korony ná głowy ich/ á pąlmy dawał w ręce ich. *RejPos* 2v, 149; *WujNT Apoc* 7/9.

Wyrażenie: »palma zwycięstwa« (2): *OpecŻyw* 188; áno Syn Boży wkłáda korony ná głowy ich [męczenników]/ á dawa pąlmy zwycięłtwá ich do ręku ich. *RejPos* 339v.

3. W religii chrześcijańskiej nagroda za cnotliwe życie (zwłaszcza za śmierć męczeńską) (3) :

Wyrażenie: »palma za męczeństwo« (1): gdzie niektorzy odpłátę zá pániełłtwo/ drudzy Koronę zá naukę y kazanie łłwoie á drudzy pąlmę zá męczeńłtwo/ drudzy záś inłze ozdoby zá cnoty łłwe/ od Páná brác y odnáłzác będą. *KuczbKat* 140.

Szeregi: »palma albo korona zwycięstwa« (1): łłuchayże iż tu nie dołyc ná tym/ iż chociay kto zwycięży álbo wyłtrwa [...] / á bierze pąlmę álbo koronę zwycięłtwá łłwego/ ále kthemu potrzebá áby był opłokan krwią Báránká thego łłwiętego *RejAp* 70.

»palma i zapłata« (1): O nałwięłłza dułzo/ ktorey áczkolwiek ręká okrutna z ciáłá nie wygnáłá/ włzákóżeś pąlmy y zapłáty/ ktorą prágnącym męczeńłtwá dáią/ w niebie nie vłrácíłá. *LatHar* 452.

4. bot. *Orchidearum sp. tuberis digitatis* (Rost); roślina z rodziny storczykowatych (*Orchidaceae*) (3) : Palma. Dłon krifłowa. Palman paum *FalZioł* I 112a, +4c, I 112a źp.

5. n-loc (2) :

a. Jedna z Wysp Kanaryjskich (1) : [Kanaryje] Ná ktorych ludzie miełzkáią zową ie/ *Fracta lancea*/ *Magna fors*/ *Gránkánárya*/ *Teneryfá*/ *Ginerá*/ *Palmá*/ *Ferru*^m. *BielKron* 448v.

b. Miasto na Majorce, Palma de Mallorca (1) : Ma Máioriká [...] miáłto/ ktore Málorká zową/ ma port wielki/ y iełł główne miáłto tych tám wyłłpow/ pierwey Pálmá zwáno *BielKron* 280.

Synonimy: **4.** »dłonki Krystowe«, »dłóń boża«, »dłóń Krystowa«, »dłóń Krystusowa«, *rączki*.

Cf [PALMORODNY]